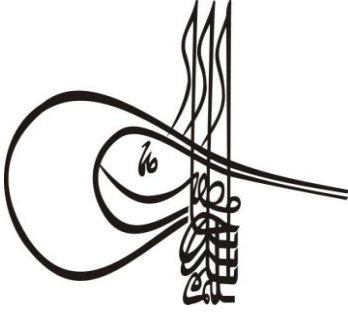

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13, p. 201-214

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11826>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ **Referees/Hakemler:** Yrd. Doç. Dr. Zehra EMİNAĞAOĞLU – Yrd. Doç. Dr. Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN

This article was checked by iThenticate.

MÜZE BAHÇELERİNİN PEYZAJ ÖZELLİKLERİYLE KULLANICI MEMNUNİYETİ İLİŞKİSİ

Tugba DÜZENLİ - Emine TARAKÇI EREN - Elif Merve ALPAK*

ÖZET

Müzelerin bulundukları kentin, bölgenin ya da ülkenin imajına ve prestijine etkisi oldukça büyüktür. Çünkü yerli ya da yabancı turistler tarafından ziyaret edilmektedirler. Kullanıcı bakımından özel bir grup olan turistlerin sıklıkla ziyaret ettikleri müzelerin dış mekânları en az müze binasının kendisi kadar önemlidir. Bu sebeple müze bahçelerinin mevcut durumlarındaki eksik yönlerinin belirlenip, geliştirmesi gerekmektedir.

Bu araştırmada da Türkiye'nin Trabzon kentinde bulunan müze bahçelerinin fiziksel peyzaj özellikleri incelenmiş ve kullanıcıların bu bahçelerden memnuniyet düzeyleri belirlenmiştir. Araştırmaya toplam üç müze; Ayasofya Müzesi, Atatürk Köşkü Müzesi, Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müzesi dâhil edilmiştir. Müze bahçelerinin değerlendirilmesi için puantaj yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ile ilk aşamada müzeler; kentteki konumu, yakın çevre ilişkileri, ulaşılabilirliği, arazi plastığı, etkinlik mekânları, iklimatik faktörleri, donatıları, su öğeleri, bitki ve yaban hayatı varlığı, manzarası, bahçesinin olup olmaması, tasarımı, güvenlik durumu, konfor ve uygunluk özellikleri açısından puanlanarak sınıflandırılmıştır. Bu aşamanın sonucunda; bahçeler aldıkları puanlara göre birbirleriyle kıyaslanmış ve böylece her bir müze bahçesinin fiziksel açıdan olumlu ve olumsuz özellikleri ortaya konulmuştur.

İkinci ve son aşamada ise müze bahçelerini kullanan kentli ve kent dışından 135 ziyaretçiyle anket yapılmış, bahçelerin memnuniyet düzeyleri belirlenmiştir. Bu aşamada ziyaretçilere; müze bahçesinden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Çalışma sonucunda belirlenen eksiklikler; açık yeşil alan yetersizlikleri, konfor eksikliği, donatı, su öğesi, bitkisel materyal eksikliği yani peyzaj kriterlerine gereken önem verilmemesi olarak sıralanabilir.

Anahtar kelimeler: Müze bahçeleri, Puantaj tablosu, Peyzaj özellikleri, Kullanıcı Memnuniyeti

* Yrd. Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, El-mek: tugbaduzenli@gmail.com

RELATIONSHIP BETWEEN THE LANDSCAPE PROPERTIES OF MUSEUM GARDENS AND USER SATISFACTION

ABSTRACT

The influence on the image and prestige of the city, the region or the country they are in is very large. Because they are visited by local or foreign tourists. The outdoor spaces of the museums, which are often visited by tourists as a special group for the user, are at least as important as the museum building itself. For this reason, museum gardens need to identify and improve their incomplete aspects in their current situation.

In this study, the physical landscape features of the museum gardens in Trabzon, Turkey were examined and the satisfaction level of the users was determined. Three museums in total; Hagia Sophia Museum, Atatürk Museum, Turkish History of Education and Technology Museum. The method of scoring was used for the evaluation of museum gardens. In this first stage; museum gardens classified in terms of its location, proximity to the environment, accessibility, land plastics, activity spaces, climatic factors, equipment, water elements, plants and wildlife assets, scenery, whether or not the garden, design, safety situation, comfort and convenience. At the end of this section; The gardens are compared to each other according to the scores they have received, and thus the positive and negative aspects of each museum's garden have been revealed.

In the second and last stage, a survey was conducted with 135 visitors from the city and outside the city using the museum gardens, and the satisfaction levels of the gardens were determined. At this stage, visitors; They were asked whether they were pleased with the museum garden. Deficiencies identified in the study; lack of open green spaces, lack of comfort, equipment, waterscapes and plant material.

STRUCTURED ASBTRACT

A total of 3 museums were included in the study. These are Hagia Sophia Museum, Atatürk Pavilion Museum, Turkish Education History and Technology Museum. Many methods could be used for evaluation of outdoor spaces. These methods are often based on observations and personal assessments, which results in criticism and poor reliability of the findings. The reliability could be established by arriving at conclusions through concrete evidence. One of the approaches that could accomplish reliability is to provide a numerical basis for all values and criteria that contribute to the space by scoring field observations and measurements. The scoring and evaluation method was applied for the gardens of 3 museums located in the city of Trabzon. In the evaluation of museum gardens, 62 design criteria (urban location, relations with immediate environment, accessibility, area plastics, activity spaces, climatic factors, furniture, water elements, presence of plants and wildlife, scenery, presence of a garden, its design, safety status, comfort and convenience) were established with a literature review and utilized.

Turkish Studies

As is the case for all outdoor spaces, it has become a necessity to conduct assessment studies on museum outdoors.

Each criterion was evaluated with the observations conducted by the author in every area within the museum site plan and both the staff and visitors were interviewed. For each feature included in the scorecard, the researchers assigned values between 0 and 3 based on the conducted examinations, observations and interviews. The features included in the scorecard are assigned "0" points if the related feature is not present in the museum garden, '1' point if its presence is little, '2,' if its presence is intermediary and '3' points were assigned if its presence is plenty and a total success score was determined for each museum garden based on the determined three most significant design features for this museum garden and the museum gardens were compared based on these success scores. For a total of 62 design criteria, success rates were calculated by dividing the total scores of each museum garden by the maximum score ($62 \times 3 = 186$) available. Success rates were determined as follows: 0-30% failed, 30-45% inadequate, 45-60% partially successful, 60-85% successful and 85-100% very successful.

When the users have no benefit or if they could not achieve expected benefits, then no matter how successful the garden design, it could be argued that the garden has failed. Thus, in the second stage, satisfaction of users about museum gardens were inquired. A questionnaire that was applied to a total of 135 users, 45 in each museum. In the question the participants were asked if they were satisfied with the museum garden on a 5-point scale (5 = very, 1 = no),

Based on the scoring table and all criteria, the Hagia Sophia Museum received the highest score with 130 points and the success rate for this museum was calculated as 71%. Accordingly, it was considered as successful. If Atatürk is a mansion, it has a total score of 125 and the success rate is 67%. Atatürk Pavilion scored 125 points and the success rate for this museum was 67%. Atatürk Pavillion was also considered successful. Turkish Education History and Technology failed because they had a success rate of 0-30% based on the final classification.

Responses to the question "Are you generally satisfied with the museum garden?" demonstrated that users were most satisfied with Atatürk Pavilion Museum garden (mean 4.48) and Hagia Sophia Museum garden (mean 4.44). Trabzon Education History and Technology Museum (mean 1.68) was the last in satisfaction ranking. This finding was also consistent with the museum gardens scorecard determined in the first study phase.

However, it was determined by the findings of the present study that the museum gardens in Trabzon scrutinized in the study especially Trabzon Education History and Technology Museum was not suitable for use by all user groups, the selected furniture were incompatible with the historical structure, there were deficiencies in open green spaces, and in addition, due to the lack of comfort, furniture, and water elements, these spaces do not enable the transfer the cultural form and lifestyles to future generations, and it was further determined that these spaces could not provide user satisfaction. The most important consequence of the work is that the landscape features of museum gardens affect user

Turkish Studies

satisfaction. As the success of landscape features increases, user satisfaction also increases. Thus, museum gardens that include adequate furniture-plant-water elements, and that are natural, informative, legible, comfortable, and with comfortable access and transportation should be constructed. The museum authorities should take these issues into consideration and should revise and expand the gardens, or should consider museum gardens as a part of the museum based on the abovementioned criteria.

Keywords: Museum Gardens, Scorecard, Landscape Features, User Satisfaction

1. Giriş

Müzeler, gelecek nesillere kültürel aktarım yapma gibi önemli görevler üstlenmektedir. Toplumu tarihsel ve kültürel anlamda aydınlatan müzeler, eski medeniyetlere ait eserleri toplumla bütünleştirerek öğretici mekânlar olarak görev yapmaktadır (Karataş, 2011). Müzeler, bilimsel ve sanatsal ürünler sergileyerek toplumu aydınlatır. İnsanın gelişimi, doğal olaylar ve teknolojik değişim gibi konularda araştırmalar yapan bilim merkezleri olarak tanımlanan müzelerin kentlerin sosyo kültürel hayatındaki önemli yerleri vardır (Çıldır, 2007; Goulding, 2000). Müzeler, tarihi dönemlerin kültürünü ileriye kuşaklara taşıyarak kültürel beslenmeye fayda sağlar (Byrne, 1991; Cleere, 1989; Hudson, 1987; Jenkins, 1991; Simpson, 1993; Thomas, 1991;). Bu sayede geçmiş, günümüzde değer bularak daha anlamlı olmaktadır.

Müzelerin yüklendikleri bu fonksiyonlar çok önemlidir. Ancak bu fonksiyonlar, ziyaretçilerin müzelere gelmesinde, ilgi göstermesinde tek başına yeterli olamamaktadır ya da buraların tarihi, sanatsal vb. amaçlı bir kerelik ziyaret edilmelerine neden olabilmektedirler. Oysa ki, bahçeleri de müzelerin kimliğini ve bütünlüğünü sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Birçok çevrede olduğu gibi, müze çevrelerinde de; araziye, binanın konumunu, şeklini, konfor özelliklerini, ziyaretçiyi yönlendiren farklı araçları, ilgi ve katılımı teşvik etme yöntemlerini kapsayan fiziksel ve sosyal bir ortam oluşturulmalıdır (Shostack, 1985; Bateson, 1991). Bu sayede müze bahçeleri kullanıcıların açık mekân ihtiyaçlarını karşılayarak, bir defalık kullanılan mekânlar olmaksızın, insanların tekrar gelebilecekleri anlamlı bir yer de olabilirler. Dolayısıyla, müzeler, çevreleriyle birlikte tasarlanmalı ve ziyaretçi odaklı planlamalar yapılmalıdır (Broadhurst, 1989; Cossons, 1989; Hewison, 1991; Perot, 1993).

Tarihi zenginliği olan ülkelerde müzeler, genellikle, tarihte çeşitli fonksiyonlara hizmet vermek için yapılan binaların günümüze hizmet vermemesi ile yeniden restore edilerek kullanılmaktadır. Çünkü bu yapıların tarihteki kullanımına uygun bir şekilde yaşamını sürdürebilmesi, ancak yeni bir işlevle mümkün olabilmektedir. Türkiye’de yeni işlevler yüklenen ve bununla birlikte dış mekân kullanımının da yoğun olduğu en iyi örnekleri Topkapı Sarayı Müzesi, Dolmabahçe Sarayı Müzesi, Ayasofya Müzesidir. Bunlar gibi birçok tarihsel yapı müzeye dönüştürülmüştür. Trabzon’daki başlıca örnekleri ise; Atatürk köşkü müzesi, Ayasofya müzesidir.

Sonuç olarak; müzelerin tüm ülkelerde geçmiş ile gelecek arasında bağ kuran nostaljik-kültürel bir anlamı vardır; aynı zamanda müzeler insanların açık mekan ihtiyaçlarının da karşılandığı yerler olarakda kullanılabilirler. Bu nedenle; bu araştırmada Trabzon ilinde bulunan bazı müzelerin bahçeleri peyzaj kriterleri açısından (kentteki konumu, yakın çevre ilişkileri, ulaşılabilirliği, sergileme sistemleri, iç ve dış mekan tanıtım panoları, arazi plastifi, etkinlik mekânları, donatıları, su öğeleri, bitkisel peyzaj elemanları, manzara, bahçenin planlama ve tasarımı, güvenlik, konfor ve

uygunluk) incelenmiştir. Mevcut durum ortaya koyulduktan sonra yerli ve yabancı ziyaretçilerle anketler yapılmış ve müze bahçelerinin memnuniyet düzeyleri belirlenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırmaya toplam 3 müze dahil edilmiştir. Bunlar; Ayasofya Müzesi, Atatürk Köşkü Müzesi, Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müzesidir (Tablo 1, Şekil 1).

Şekil 1. Müze bahçelerinin Trabzon kent merkezindeki konumları

3. Uygulama

Uygulamanın ilk kısmında puantaj ve değerlendirme yöntemi; Trabzon kentinde bulunan 3 müze bahçesinde uygulanmıştır. Müze bahçelerinin değerlendirilmesinde 62 tasarım kriteri (kentteki konumu, yakın çevre ilişkileri, ulaşılabilirliği, arazi plastiği, etkinlik mekânları, iklimatik faktörleri, donatıları, su öğeleri, bitki ve yaban hayatı varlığı, manzarası, bahçesinin olup olmaması, tasarımı, güvenlik durumu, konfor ve uygunluk) literatürden ulaşılan bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur ve kullanılmıştır.

Müze binaları ne kadar özenle tasarlanıyor ise, dış mekânlarının da özel bir ilgi ile tasarlanması gerekmektedir. Buna bağlı olarak da müze bahçelerinin değerlendirilmesi, dış mekanlarının sahip olması gereken koşullara ne kadar uygun olduklarının belirlenmesi hem de sorun ve eksiklerinin tespit edilebilmesi için oldukça önemlidir. Bu şekilde hem bahçelerinin kendi tasarım anlayışları uyumu ve hem de karşılaştırılmalı olarak kurumların birbirleriyle olan değerleri ortaya konulabilir. Bunla ilişkili olarak çalışmada; müze dış mekân özellikleri ve tasarım ilkelerini göz önüne alan çok değişkenli tablo sistemi kurgulanmış ve değerlendirme yöntemi olarak kullanılmıştır.

Tablo 1. Çalışma alanları

Çalışma alanları		
Trabzon Ayasofya Müzesi	Trabzon Atatürk Köşkü Müzesi	Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müzesi
		
Latinlerin İstanbulu işgalinden sonra kaçan ve 1204 de Trabzon imparatorluğunu kuran Kral I.Manuel tarafından 1250-1260 yılları arasında bir manastır kilisesi olarak yaptırılan Ayasofyanın adı "Kutsal Bilgelik" manasındadır. Fatih Sultan Mehmed'in 1461 yılında Trabzon'u fethetmesinin ardından kilise olarak kullanılmıştır. 1584 yılında sultanın emriyle cami olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüze kadar müze, hastane gibi işlevler yüklenmiştir. Günümüzde hem müzedir hem de cami olarak ibadete açılmıştır.	Trabzon Atatürk Köşkü, Soğuksu mahallesinde sedir korusu içinde bulunmaktadır. 20. yüzyılda yaptırılmış 1923'den sonra hazineye devredilmiştir. Atatürk 1934 ve 1937 yıllarında Trabzon bu köşkte misafir edilmiştir. Atatürk'ün vefatından sonra Trabzon belediyesince eski döneme ait eşyalarla dekorasyonu yapılarak Atatürk Köşkü Müzesi" olarak ziyarete açılmıştır.	Türk Eğitim Tarih ve Teknoloji Müzesi Trabzon Merkez İlçe Ortahisar Mahallesinde Yavuz Selim Bulvarı üzerinde bulunmaktadır. Bu müze Türk Eğitim sisteminin gelişimini ve eğitim teknolojisinin tarihini anlatan tüm materyalleri sergilemek için 17 Şubat 2006 da vali onayı alınarak kurulmuştur. Orta hisar'da olan müze binası 2005 yılında Sevinç Baykal tarafından bağışlanmıştır.

Her kriter müzenin vaziyet planı ile bahçe içerisinde araştırmacılar tarafından gözlemler, (personelle, ziyaretçilerle) görüşmeler yapılarak değerlendirilmiştir. Puantaj tablosunda bulunan her özellik için; yapılan incelemeler, gözlemler ve görüşmeler sonucunda araştırmacı tarafından 0'den 3'e kadar puanlar verilmiştir. Puantaj tablosunda sorgulanan özellikler eğer müze bahçesinde yoksa '0', az varsa '1', orta derecede varsa '2' ve çok varsa '3' puan o kriterin karşısına yazılmış, en sonunda belirlenen üç ana tasarım özelliği dikkate alınarak her bir müze bahçesi için toplam başarı yüzdesi belirlenmiş ve bu başarı yüzdesine göre müze bahçeleri birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Toplam 62 tasarım kriteri için, mevcut olumlu puan üzerinden alınacak maksimum puan ($62 \times 3 = 186$), her bir müze bahçesi için belirlenen puan toplamı ile orantılandırılarak başarı yüzdeleri hesaplanmıştır.

Kullanıcıların hiçbir fayda görmemesi ya da beklenen faydaların sağlanamaması durumunda tasarım açısından ne kadar iyi olursa olsun bir bahçe başarısız olmuş demektir. Bu nedenle ikinci aşamada kullanıcıların müze bahçeleri hakkındaki görüşleri araştırılmıştır. Her müzede 45 olmak üzere toplam 135 kullanıcıya anket uygulanmıştır. Ankette müze bahçesinden ne kadar memnun oldukları 5'li skalayla (5= çok, 1= hiç) sorulmuştur. Böylece farklı peyzaj özelliklerine sahip müze bahçelerinin memnuniyet düzeylerinin de farklı olup olmadığını belirlenmesi amaçlanmıştır.

4. Bulgular ve Tartışma

4.1. Puantaj Yöntemine ilişkin bulgular

Müze bahçelerinin genel özelliklerine ilişkin bulgulara bağlı olarak puantaj tablosu doldurulmuştur. Müze bahçelerinin değerlendirilmesinde kullanılan puantaj yöntem sonucuna göre oluşan yüzdeler Tablo 2’de verilmiştir. % 0-30 ise başarısız, % 30-45 ise yetersiz, % 45-60 ise kısmen başarılı, % 60-85 ise başarılı, % 85-100 ise çok başarılı olarak değerlendirilmiştir.

Trabzon Ayasofya Müze bahçesinin genel özellikleri şöyle sıralanabilir;

- Trabzon kent meydanından araç ile ulaşım mesafesi; 4,5 km. dir.
- Müzenin yakın çevresinde stadyum, hastaneler ve fuar alanı bulunmaktadır. Atatürk köşkü müzesinin yakın çevresinde ise Vali Konağı, hastane, okul ve park vardır.
- Yaklaşık 1 hektarlık bir alanda kurulmuştur, çok geniş bir bahçesi vardır.
- Kitle-boşluk açısından incelendiğinde büyük bir kısmı boşluklar yani açık alanlardır. Bu açık alan içerisinde bir giriş ve güvenlik ünitesi, sirkülasyon elemanları, donatılar, bitkisel peyzaj elemanları yer almaktadır. Ayrıca müzeye ait bir çay bahçesi ve kafe bulunmaktadır.
- Bahçedeki yürüyüş yollarında çakıl, toprak ve doğal taş kaplamalı yollar olduğu gözlenmiştir. Aydınlatma elemanları boylu ve bodur aydınlatmalar şeklindedir. Sirkülasyon elemanları olarak merdivenler vardır. Engelli ya da özel kullanıcılar için rampa yoktur.
- Oturma birimleri, çöp kovaları mevcuttur.
- Kaskatlı bir havuz vardır ancak içerisinde su yoktur
- Müzenin dört bir kenarı duvarla çevrilidir ve güney bahçe duvarı boyunca örtü malzemesi kırmızı kiremit tuğla olan örtü elemanı vardır.
- Çeşitli tarihi eserler de bahçe içerisinde sergilenmektedir.
- Müze hakkında bilgi veren tanıtım panoları vardır.
- Müze kuzey bakıda yer almaktadır. Kentin deniz manzarasına hâkim bir noktadadır.
- Son yıllarda yapılan kentsel dönüşüm projesiyle birlikte müzeyi iyice ortaya çıkarılmış, planlamaya aykırı yapılaşmalar kaldırılmıştır.
- Bitkisel peyzaj elemanları incelendiğinde *Olea europaea* var. *Europaea*, *Prunus avium*, *Trachycarpus fortunei*, *Phoenix canariensis*, *Cedrus libani*, *Cedrus deodara*, *Picea orientalis*, *Chamaecyparis* sp., *Platycladus orientalis*, *Thujo occidentalis*, *Thujo occidentalis smaragd spiral*, *Pinus brutia*, *Pinus pinea*, *Pinus sylvestris*, *Pinus pinaster*, *Laurocerasus officinalis*, *Euonymus japonica*, *Euonymus japonica aureus*, *Euonymus japonica aurea variegata*, *Ligustrum japonicum*, *Eriobotrya japonica*, *Nerium oleander*, *Ficus carica*, *Yucca filamentosa*, *Agave americana*, *Laurus nobilis*, *Hydrangea macrophylla*, *Pittosporum tobira* ‘nana’, *Forsythia x intermedia*, *Rosa* sp. türlerinin olduğu tespit edilmiştir

Trabzon Atatürk Köşkü Müze bahçesinin genel özellikleri şöyle sıralanabilir;

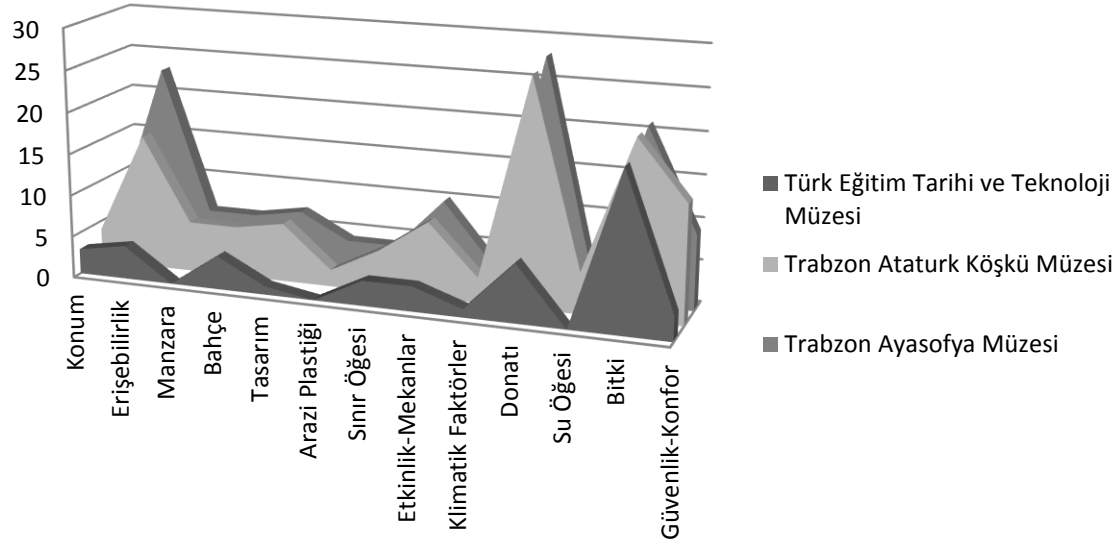
- Trabzon kent meydanından araç ile ulaşım mesafesi; 6 km. dir.
- Müze, Trabzon kentine hakim bir manzaraya konumlandırılmıştır.

- Müzenin yakın çevresinde Vali Konağı, hastane, okul ve park vardır.
- Atatürk köşkü müzesi yaklaşık 7 hektarlık bir alanda orman içinde kurulmuştur, geniş bir bahçeye sahiptir.
- Bahçede bir giriş ve güvenlik ünitesi devamında formal bir bahçe, donatılar, bitkiler arka bahçesinde ise çay bahçesi vardır.
- Bitkisel peyzaj elemanlarına bakıldığında ise; *Picea orientalis*, *Cedrus libani*, *Cedrus deodara*, *Rhododendron ponticum*, *Chamaecyparis pisifera*, *Euonymus japonica*, *Tilia platyphyllos*, *Criptomeria japonica* var. *Elegance*, *Hydrangea macrophylla*, *Rosa* sp., *Vinca major*, *Yucca filamentosa*, *Wisteria sinensis*, *Trachycarpus fortuneii*, *Nerium oleander*, *Chrysanthemum* L., *Geranium* sp., *Buxus sempervirens*, *Laurus nobilis*, *Agave americana*, *Primula* l., *Urtica* sp., *Prunus avium*, *Plathycladus orientalis*, *Thujo occidentalis*, *Rosa* sp. türlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müze bahçesinin genel özellikleri şöyle sıralanabilir;

- Trabzon kent meydanından araç ile ulaşım mesafesi; 3 km. dir.
- Müzenin yakın çevresinde cami, rekreasyon alanı, okul, tiyatro gibi kullanımlar vardır.
- Küçük bir bina ve bahçeye sahiptir
- Bahçeye girişte güvenlik ünitesi yoktur. Yalnızca bir kapı vardır. Buraya girebilmek için önceden randevu alınması gerekmektedir.
- Bahçe engelli bir kullanıcı için uygun değildir. Çünkü bahçe içindeki yollar çok dar ve dik merdivenler vardır. Herhangi bir rampa yoktur
- . Bahçe de oturma grubu ve farklı yükseltilerde duvarlar vardır.
- Topoğrafya açısından bahçe gözlemlendiğinde farklı bölgelerinde oldukça fazla yükselti farkları olduğu tespit edilmiştir.
- Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında kente ikinci alternatif bir yol olarak yapılan Yavuz Selim Bulvarının hemen kenarında olan müzenin, yol ile arasındaki kot farkı yaklaşık 6 m'dir. Yani bina-bahçe-yol bağlantısı dik bir merdiven ile sağlanmaya çalışılmıştır.
- Bahçesinde bulunan bitki türleri ise, *Ficus carica*, *Rubus plicatus*, *Hedera helix*, *Nerium oleander*, *Laurus nobilis*, *Euonymus japonica*, *Euonymus japonica aurea variegata*, *Jasminum fruticans*, *Ligustrum japonicum*, *Hydrangea macrophylla*, *Yucca filamentosa*, *Trachycarpus fortuneii*, *Citrus limon*, *Fraxinus excelsior*, *Prunus subsp.*, *Rosa subsp.*, *Bellis perennis*, *Urtica* sp. dir

Tüm bu özellikler açısından doldurulan Puantaj Tablosuna göre, Ayasofya müzesi en yüksek puanı 130 puan ile almış ve başarı yüzdesi % 71 olarak hesaplanmıştır. Buna göre başarılı bulunmuştur. Atatürk köşkü ise toplam 125 puan almış ve başarı yüzdesi %67 dir. Atatürk köşkü de yüzde değerlerine göre başarı sınıflamasında başarılı çıkmıştır. Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müzesi yapılan sınıflamaya göre %0-30 aralığında bir başarı yüzdesine sahip olduğu için başarısız olmuştur (Şekil 2, Tablo 2).

Şekil 2. Müze bahçelerinin puanaj grafiği

Tablo 2. Müze ve bahçeleri değerlendirme Puantaj tablosu

TRABZON MÜZE BAHÇELERİNE İLİŞKİN PUANTAJ TABLOSU		TASM	TAKM	TETM
Konum	1. Müze konum olarak kent dışında ve ziyaret edilebilir bir konumda mıdır?	2	1	1
	2. Müze şehir merkezine yakın mı?	2	1	1
	3. Kentteki konumu Yakın komşuluk ilişkileri incelendiğinde olumsuzluk içeren bir şey var mı?	2	2	1
Ulaşım Erişilebilirlik	4. Tüm kullanıcı grupları (engelli, çocuk, yaşlı) müzeye rahatlıkla ulaşabilir mi?	2	1	0
	5. Taşıt yolu müze bahçesine ulaşıyor mu?	3	3	1
	6. Müze ulaşım ağının yoğun olduğu bir konumda mı?	2	1	0
	7. Müzeden diğer toplumsal mekânlara ulaşım olanakları kolay mı?	2	1	1
	8. Müzenin bahçesinin bir giriş ünitesi var mı?	3	3	1
	9. Müze Bahçede otopark var mı?	3	0	0
	10. Bahçeden müze binasına ulaşan net bir ulaşım aksı var mı?	3	3	1
	11. Bahçe içindeki etkinlik alanlarına kolay ulaşılabilir mi?	1	1	0
	12. Bahçe de gezinti yolu var mı?	3	2	0
	13. Bahçe içindeki gezinti yolları tüm kullanıcı grupları için uygun mu?	1	1	0
	14. Müze bahçesi hâkim manzara yönünde mi?	3	3	0
Manzara	15. Müze manzarası gün boyu canlı mı?	3	3	0
	16. Müzenin bir bahçesi var mı?	3	3	3
Bahçe	17. Müze Bahçe boyutları yeterli mi?	3	3	1
	18. Müze Bahçe tasarımı özenli mi?	2	2	0
Tasarım	19. Müze Bahçe tasarımı tüm bireylerin ziyaretlerini arttırabilir nitelikte mi?	1	1	0
	20. Bahçedeki donatı tasarımları müzelerin tarihi dokusuna uygun mu?	1	1	0
	21. Bahçe deki bitki türleri bahçenin prestijini arttıracak şekil de mi?	2	2	1
	22. Donatılar estetik mi?	1	1	0
Arazi Plastifi	23. Müze ve bahçesi topoğrafik olarak eğimi az bir konumda mı?	2	1	0

	24. Müze bahçesinde merdiven ve rampa az mı?	2	1	0
Sınır Ögesi	25. Müze bahçesini sınırlandıran yapısal peyzaj elemanı var mı?	3	3	3
	26. Müze bahçesini sınırlandıran bitkisel peyzaj elemanı var mı?	1	2	0
Etkinlik	27. Müze bahçesinde etkinlik alanları var mı?	1	1	1
Mekânlar	28. Müze bahçesinde ziyaretçi kabul yerleri var mı?	1	1	0
	29. Müze Bahçe de oturma mekânları var mı?	2	2	1
	30. Müze Bahçe de yeme- içme alanları var mı?	1	1	0
	31. Müze Bahçede dinlenme amaçlı mekânlar var mı?	2	2	1
	32. Kalabalık gruplar halinde ziyarete uygun mu?	3	2	0
Klimatik Faktörler	33. Bahçedeki mekânlar mevsimsel kullanıma uygun mu?	1	1	0
	34. Bahçedeki etkinlik alanları iklimatik faktörlere göre mi tasarlanmış?	1	1	0
	35. Kışın bahçede kar ve buz birikimi oluyor mu?	1	1	1
Donatı	36. Bahçede giriş kapısı var mı?	2	2	1
	37. Bahçe de duvar var mı?	3	3	1
	38. Bahçede oturma grubu var mı?	3	3	1
	39. Bahçe pergola yada bir örtü elemanı var mı?	3	3	0
	40. Bahçe aydınlatma elemanı var mı?	3	3	1
	41. Bahçede gölge elemanları var mı?	3	2	0
	42. Bahçe de zemin kaplaması var mı?	3	3	1
	43. Bahçede çim alanlar var mı?	3	3	2
	44. Bahçe de plastik obje var mı?	3	3	0
	45. Alan içerisinde tanıtıcı ve yönlendirici panolar bulunuyor mu?	2	2	0
	46. Bahçe de sergileme sistemleri var mı?	0	0	0
Su Ögesi	47. Bahçe de su ögesine yer verilmiş mi?	2	3	0
	48. Bahçede hareketli bir su ögesi (yapay şelale, fıskıye..vb)var mı?	1	2	0
Bitki ve Yaban Hayatı	49. Bahçe de bitki var mı?	3	3	3
	50. Bahçede yaban hayatı (kuş kelebek)... vb var mı?	3	3	3
	51. Bahçedeki bitkiler bakımlı mı?	3	3	2
	52. Bahçedeki bitkiler doğa ile uyumlu mu?	3	3	2
	53. Renk ve koku özelliği gösteren bitkilere yer verilmiş mi?	3	3	3
	54. Bitkilerde doku ve form çeşitliliği bulunuyor mu?	3	3	3
	55. Meyve ve çiçek güzelliği gösteren bitkiler mevcut mu?	3	3	3
Güvenlik, Konfor ve Uygunluk	56. Alana girişte güvenlik ünitesi var mı?	1	3	0
	57. Zemin kaplamaları düşmeden dolaşabilmek için uygun mu?	2	3	0
	58. Bahçe deki yollar, merdiven ve rampalar tüm kullanıcılar için uygun mudur?	0	0	0
	59. Toplu kullanıma uygun mekân var mı?	3	3	0
	60. Donatıların ölçüleri tüm kullanıcı gruplarına uygun mu?	1	1	0
	61. Donatılar kullanım açısından konforlu mu?	1	1	0
	62. Bahçeye dışarıdan izinsiz giriş engellenmiş mi?	1	3	3
Toplam (%100 başarı: 186p)		130	125	48
Başarı yüzdesi		%71	%67	%25
Kısaltmalar: TASM (Trabzon Ayasofya Müzesi), TAKM (Trabzon Atatürk Köşkü Müzesi), TETTM (Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müzesi)				

4.2. Ankete ilişkin bulgular

4.2.1. Demografik Yapı

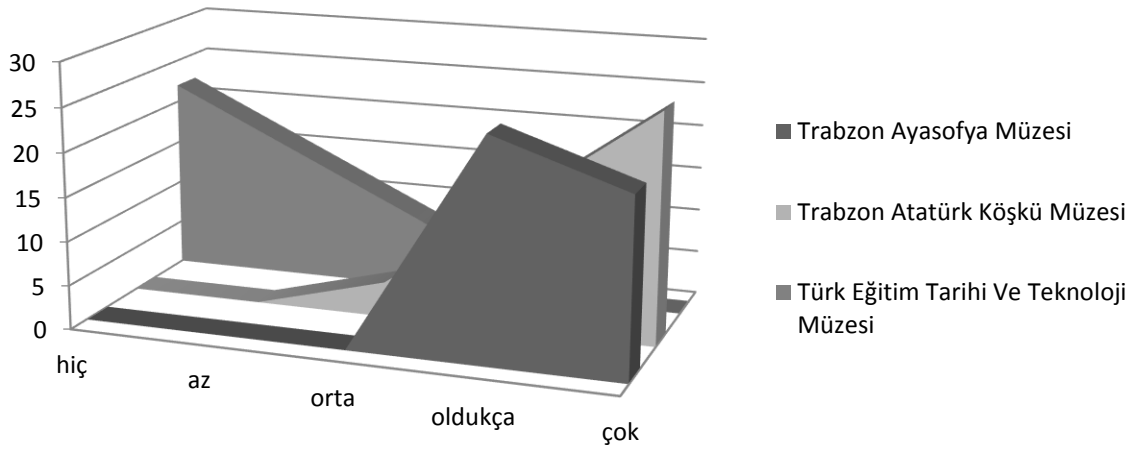
Her müze bahçesinde 45 olmak üzere toplam 135 kullanıcıya anket yapılmıştır, kullanıcıların 67'si erkek 68'si bayandır, ankete katılanların 75' i kentli 60' ı kent dışından gelen ziyaretçidir. Ankete katılanların büyük çoğunluğu 18-29 (48 kişi) ve 30-39 (65 kişi) yaş arasındadır (Tablo

Tablo 3. Anket yapılan kullanıcıların demografik özellikleri

Demografik Özellikler		Müzeler			Toplam
		TASM	TAKM	TETTM	
Cinsiyet	Bay	22	23	22	67
	Bayan	23	23	22	68
Yaş	18-29	17	19	12	48
	30-39	21	23	21	65
	40-49	9	5	4	18
	50 ve üstü	2	1	1	4
Kullanıcı Tipi	Kent kullanıcıları	25	25	25	75
	Kent dışı kullanıcılar	20	20	20	60

4.2.2. Memnuniyet sorusuna ilişkin bulgular

“Müze bahçesinden genel olarak memnun musunuz” sorusuna ilişkin cevaplar değerlendirildiğinde kullanıcıların en çok Atatürk Köşkü Müze bahçesinden (4.48 ortalama) ve Ayasofya Müze bahçesinden (4.44 ortalama) memnun oldukları belirlenmiştir. Memnuniyet ortalamalarında en düşük düzeye Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müzesi bahçesi (1.68 ortalama) sahiptir. Grafikte memnuniyete ilişkin cevapların (5= çok, 1= Hiç arasında) dağılımı gösterilmiştir, Atatürk Köşkü Müze ve Ayasofya Müze bahçesinin memnuniyetlerinin yüksek olduğu nettir (Şekil 3).

Şekil 3. Müze bahçelerinin memnuniyet grafiği

Bu bulgu araştırmanın 1. Aşamasında belirlenen puanaj değerleriyle de örtüşmektedir. Tüm kriterler (konum, konfor, güvenlik, donatılar, bitkisel elemanlar, su, ulaşım) açısından en yüksek yüzdeye sahip olan Atatürk Köşkü Müze ve Ayasofya Müzeleri Bahçeleri, kullanıcı memnuniyeti açısından da en yüksek ortalamaya; en düşük yüzdeye sahip olan Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müzesi bahçesi kullanıcı memnuniyeti açısından da en düşük ortalamaya sahiptir.

Müze bahçelerinden memnuniyetteki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için SPSS (v. 23.0) kullanılarak One-Sample T testi yapılmıştır. Testin sonuçları farklı özelliklere sahip müze bahçelerinin memnuniyeti istatistiksel olarak farklı etkilediğini göstermektedir ($p < 0.01$) (Tablo 4). Buna bağlı olarak kullanıcı memnuniyetinin, peyzaj kriterlerinin bahçelerde bulunma düzeyiyle ilişkili olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4. Müze bahçelerinde memnuniyetin yarattığı farklılıkların değerlendirilmesi (T testi)

	t değeri	df	Standart sapma	Ortalama farkları	95% Farkın Güven Aralığı	
					En düşük	En yüksek
Müze bahçeleri	28,355	134	,820	2,000	1,86	2,14
Memnuniyet	28,085	134	1,465	3,541	3,29	3,79

5. Sonuç ve Öneriler

Müze ve bahçeleri, kullanılabilirlik kriterlerini ya da yenilenen yaşam tarzlarına bağlı olarak değişen kullanıcı istek ve gereksinimlerini karşılayabileceği düzeyde kullanılabilmektedir. Müze bahçelerinin günümüz ihtiyaçlarını karşılayabilme düzeyi kullanım boyunca veya koruma öncesinde yapılan değerlendirilmelerle ortaya konabilir. Müze bahçeleri ve çevreleri ancak ziyaretçileriyle yani kullanıcısıyla iletişim kurabildiğinde kullanılır (Delaney, 1992; Langman, 1992; Shields, 1992; Zukin, 1991).

Korunması gereken kültür değerlerimizi sergilemeyi amaçlayan müzelerin ve bahçelerinin toplum bilinciyle, kültürel sorumluluklarla tekrar fonksiyon kazandırılarak kullanılması kültürel ve sürdürülebilirliğin sağlaması açısından oldukça önemlidir. Toplumsal bilincin oluşturulmasıyla müze ve bahçelerinin korunarak geliştirilmesi bunla ilişkili olarak da müzelerin daha çok tercih edilebilmesi gerekir (Berber ve Edgü, 2016; Dikmen ve Özçetin, 2012). Müzeler ve bahçeleri; sosyal ortamlar oluşturabilecek, ziyaretçilerin hayal gücünü arttıran tarihin parçaları olarak tasarlanmalıdır (Goulding, 2000; Tarakçı Eren vd. 2017).

Özetle; kültür mirasımız olan tarihi yapıların ve eserlerin aslını yansıtacak şekilde gelecek nesillere sunulması hem sosyal hem de kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması açısından önemlidir. Bu da müzeler ve bahçelerinin uygun planlanmasıyla gerçekleşebilir. Ancak çalışmanın sonucunda Trabzon'daki araştırmaya dahil edilen müze bahçelerinden özellikle Türk Eğitim Tarihi ve Teknoloji Müzesinin tüm kullanıcı gruplarının kullanımına uygun olmaması, seçilen donatıların tarihi yapı ile uyumsuzluk göstermesi, açık yeşil alan yetersizlikleri, konfor eksikliği, donatı, su ögesi, bitkisel materyal eksikliği vb. nedenlerden dolayı kültürünün ve yaşam biçiminin gelecek nesillere aktarılmasını güçleştirdiği, kullanıcı memnuniyetini tam olarak sağlayamadığı belirlenmiştir. Trabzon kentindeki müze bahçeleri bu bağlamda revize edilmelidir.

Çalışmanın en önemli sonucu müze bahçelerinin peyzaj özelliklerinin kullanıcı memnuniyetini etkilediğidir. Peyzaj özelliklerinin başarı düzeyi arttıkça kullanıcı memnuniyeti de artmaktadır. Buna bağlı olarak; özellikle müzelerin bahçe veya dış mekânlarının yakın çevresiyle ilişkileri ve peyzaj planlamaları koruma kullanma dengesi gözetilerek revize edilmedir. Yerli ve yabancı kullanıcılara uygun peyzaj planlamaları ile gelecek nesillere aktarılmalıdır. Bu nedenle; uygun donatı-bitki-su elemanlarına sahip; doğal, bilgilendirici, okunaklı, konforlu, ulaşım ve kullanımı rahat müze bahçeleri düzenlenmelidir. Müze yetkililerinin mutlaka belirlenen sorunları göz önünde bulundurarak bahçelerini yenileme, düzeltme, genişletme yoluna gitmeleri veya yeni açılacak müze bahçelerini de bu kriterlere uygun olarak, müzenin bir parçası gibi değerlendirmeleri gerekir.

KAYNAKÇA

- Bateson, J. (1991). *Managing Services Marketing*, 2nd ed., Dryden Press, Forth Worth, TX.
- Berber, B. Edgü, E. (2016). Kütahya'nın sosyal ve kültürel değişiminin kent mimarisine etkisi. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi IV. Çevre-Tasarım Kongresi 2016. 05-06 Mayıs 2016, Kayseri, 363-374.
- Broadhurst, R. (1989). *The search for new funds*. in Uzzell, D. (Ed.), *Heritage Interpretation*, Volume 2, Belhaven Press, London.
- Byrne, D. (1991). Western hegemony in archaeological management. *History and Archaeology*, 5: 269-76.
- Cleere, H. (1989). *Introduction to the Rationale of Archaeological, Heritage Management in the Modern World*. Unwin Hyman, London.
- Cossons, N. (1989). Trends in supplying the market: heritage, trend and tribulations. *Tourism Management*, September.
- Çıldır, Z. (2007). *Öğretmenlerle müzede yetişkin eğitim*. Feza Gürsey Bilim Merkezi örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Delaney, J. (1992). *Ritual space in the Canadian museum of civilisation*. in Shields, R. (Ed.), *Lifestyle Shopping*, Routledge, London.
- Dikmen, Ç. B., Özçetin, Z., (2012). Kültürel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Bağlamında Yozgat Konaklarının Cephe Düzeni. 6. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 31-40, Bursa.
- Goulding, C. (1999). *Interpretation and presentation*. in Leask, A. and Yeoman, I. (Eds), *Heritage Visitor Attractions: An Operations Management Perspective*, Cassell, London.
- Goulding, C. (2000). The museum environment and the visitor experience. *European Journal of Marketing*, 34 (3/4): 261-278.
- Hewison, R. (1991). *Commerce and culture*. in Boylan, P. (Ed.), *Museums 2000*, Routledge, London.
- Hudson, K.(1987). *Museums of Influence*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Jenkins, K. (1991). *Re-thinking History*. Routledge, London.
- Karataş, A. (2011). Çevre Bilincinin Geliştirilmesinde Doğa Tarihi Müzeleri'nin Rolü. *Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 27: 1-15.
- Langman, L. (1992). *Neon cages: shopping for subjectivity*. in Shields, R. (Ed.), *Lifestyle Shopping*, Routledge, London.
- Perot, P. (1993). *Funding sponsorship and corporate support*. in Boylan, P. (Ed.), *Museums 2000*, Routledge, London.
- Shields, R. (1992). *Lifestyle Shopping: The Subject of Consumption*. Routledge, London.
- Shostack, G. (1985). *Planning the service encounter*. in Czepiel, J., Solomon, R. and Surprenant, C. (Eds), *The Service Encounter*, Lexington Books, Lexington, MA.
- Simpson, R. (1993). From healing to heritage. *Annals of Tourism Research*, 120: 164-81.
- Tarakci Eren E., Düzenli T., Akyol D., (2017). *Examination Of Museum Garden Landscape Plans In Terms Of Socio-Cultural Sustainability: The Example Of Trabzon City*, İn: Ecology,

Planning And Design, Koleva, I., Yüksel, U.D., Benaabiadate, L., Eds., St. Kliment Ohridski University Press, Sofia, 502-514.

Thomas, J. (1991). *Archaeology and the notion of ideology*. in Baker, F. and Thomas, J. (Eds), *Writing the Past in the Present*, University College, Lampeter.

Zukin, S. (1991). *Landscapes of Power: From Detroit to Disney World*. University of California Press, Berkeley, CA.